

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUT- SKOTTETS BETÄNKANDE 23/2002 rd

Statsrådets redogörelse om barns och ungas välfärd

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 16 april 2002 statsrådets redogörelse om barns och ungas välfärd (SRR 4/2002 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Utlåtande

Kulturutskottet har på begäran från social- och hälsovårdsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (KuUU 5/2002 rd) ingår som bilaga till betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialforskare Riitta Sääntti, överinspektör Maire Kolimaa och överinspektör Tarja Kahiluoto, social- och hälsovårdsministeriet
- finansråd Reino Niinivaara, finansministeriet
- regeringsråd Eeva-Riitta Pirhonen och konsultative tjänstemannen Olli Saarela, undervisningsministeriet
- forskningsprofessor Marjatta Bardy, forskningsprofessor Matti Rimpelä, resultatombudsdirektör Sirpa Taskinen, specialforskare Tarja Heino och projektchef Minna Salmi, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- planerare Tuija Pohjola, Uleåborgs stad
- ordföranden för ungdomsfullmäktige Jarno Moisala, Brahestads stad
- ledande socialarbetare Päivi Mäkinen, Åbo stad

- socialdirektör Sirpa Kristeri, Elimäki kommun
- direktör Martti Esko, Kyrkostyrelsens byrå för familjefrågor
- sakkunniga Anna-Maija Haliseva-Lahtinen och sakkunniga Heli Sahala, Finlands Kommunförbund
- jurist Markku Kojo, Akava rf
- verkställande direktör Marita Ruohonen, Förbundet för Mödra- och Skyddshem
- ombudsman Mauri Upanne, Centralförbundet för Barnskydd
- generalsekreterare Eeva Kuuskoski, Mannerheims Barnskyddsförbund
- ombudsman Juhapekka Suutarinen, Servicearbetsgivarna
- socialpolitiska sekreteraren Kaija Kallinen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC
- planeringschef Pertti Rauhio, Företagarna i Finland
- ombudsman Markus Äimälä, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund
- jurist Irma Pahlman, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC
- styrelseledamot Päivi Kurikka, Allians rf
- ordförande Elina Hermanson, Lapsi 2000 Ry
- generalsekreterare Pekka Vähätalo, Ung i Finland rf
- projektkoordinator Janne Marniemi, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- rektor Sirpa Lautjärvi, Auroran sairaalakoulu
- speciallärare Olli Hyvönen, Haartmanin koulu

- docent Tommi Hoikkala, Helsingfors universitet
- lektor Petri Paju, Humanistinen ammattikorkeakoulu
- psykologie doktor Anu Mustonen, Jyväskylä universitet
- forskare Tapio Kuure, Tammerfors universitet
- professor Katja Forssen, Åbo universitet.

STATSRÅDETS REDOGÖRELSE

När riksdagen godkände budgeten för 2000 förutsatte den att regeringen lämnar en redogörelse om sådana förändringar i samhället och värderingarna som utgör ett hot mot barns och ungas välfärd, om hur utjämningsfonden för barnskyddet fungerar och om statsbidragen till kommunerna för barn- och ungdomspsykiatriska tjänster samt lägger fram förslag till åtgärder för att stödja omsorgen i hemmen, föräldrarollen och närsamfundens ansvar för uppfostran.

Redogörelsen innehåller en utredning om de förändringar i det finländska samhället under det senaste decenniet som påverkat barns och ungas välfärd och välbefinnande. I redogörelsen beskrivs utvecklingen i nativiteten och de demografiska förändringarna, utvecklingen i barnfamiljernas utkomst, förändringarna i samhällets tjänster för barn och unga och förändringarna i inkomstöverföringarna till barnfamiljer. Dessutom utvärderas metoderna för sammanjämkning av arbete och familjeliv.

Regeringen konstaterar i redogörelsen att det finländska samhällets grundläggande struktur för tryggnad av barns, ungas och barnfamiljers

situation fortfarande är funktionsduglig. Familjepolitiken bör utvecklas så att den tillhandahåller redskap för barnens uppväxt och utveckling samt tryggar barnens utvecklingsförutsättningar under alla förhållanden. Merparten av finländska barn och unga mår bra. För att förebygga utslagning bör man ingripa i situationer där barn och unga mår dåligt, följaktligen är säkerställandet och utvecklingen av tjänster det primära. Kommunerna skall stödjas med hjälp av informationsstyrning, t.ex. kvalitetsrekommendationer, så att de skall kunna såväl fortsätta som utvidga åtgärder som ökar barns, ungas och barnfamiljers välfärd. Centrala åtgärder omfattar stöd i ett tillräckligt tidigt skede och ingripande i problem som uppstår i barns och ungas uppväxt och familjers välmående. Utvecklingen av de familjepolitiska inkomstöverföringarna bör vila på att de tryggar köpkraften. Sammanjämkningen av arbete och familjeliv främjas genom stödjan- de av föräldraskapet och de förvärvsarbetande föräldrarnas smidiga och valfria möjligheter att vårda sina barn.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Ett stärkt föräldraskap

I redogörelsens inledningsavsnitt beskrivs de förändringar som skett i barnens livsmiljö och livsstil under de senaste årtiondena. Av redogörelsen framgår att barnfientliga värderingar vunnit insteg i vårt samhälle. Som utskottet ser det återspeglas dagens hårda värdegrund och skärp-

ta prestationskrav på ett negativt sätt i barns och ungas välfärd. Alltför unga barn förväntas klara sig på egen hand. Många barn saknar i sitt liv tillräckligt vuxensällskap och stressfri samvaro med föräldrarna.

Ett stärkt föräldraskap är enligt utskottet A och O för hela familjens och barnets välfärd. Den tid mamma och pappa tillbringar tillsammans med sitt barn, finns till hands och diskute-

rar får barnet att växa och utvecklas i rätt riktning. Nära mamma—barn relationer och nära pappa—barn kontakter borgar för grundtrygghet och skyddar barnet samtidigt som de utgör en barriär mot problem. Nära människorelationer korrelerar starkt med barnens och föräldrarnas välmående. Det primära ansvaret för barnen och deras uppfostran ligger i alla händelser hos föräldrarna.

I många enkäter bland barn har de svarande påtalat att vuxna inte har tid för dem. Barnen skulle gärna vilja tillbringa mer tid med mamma och pappa. En av hörnstenarna i det familje- och barnpolitiska programmet är att konkret stödja föräldraskapet. Insatser behövs för att föräldraskap skall röna större uppskattning i samhället och beaktas bättre inom arbetslivet.

Möjligheterna att sammanjämka arbete och familjeliv hör till de viktigaste faktorerna när det gäller att stödja föräldraskap. Studier visar att den största gruppen som jobbar overtid är pappor till barn under skolåldern och att det färskaste tillskottet bland dem som drabbats av utbrändhet är utbildade kvinnor. Kortare arbetstid för småbarnsföräldrar och olika flexibla arbetstidsarrangemang kan minska korstrycket från arbetsliv och familj. Utskottet efterlyser i detta sammanhang en lagstiftning som bättre än tidigare tillåter en frivilligt vald kombination av deltidarbete och vård av barn exempelvis med hjälp av partiell föräldrapenning eller partiell vårdpenning.

Men det räcker inte enbart med lagstiftning för att få familje- och arbetslivet att gå ihop utan det behövs också en värdediskussion på arbetsplatserna och en större beredskap bland föräldrarna att gå in för jämställdhet inte bara inom familjen utan också ute på arbetsmarknaden. Det är fortfarande bara mammor som huvudsakligen utnyttjar familjeledigheterna. Det gäller att stärka pappornas möjligheter att vara förälder, eftersom detta ofta är den springande punkten när det gäller att jämka samman arbete och familjeliv inte bara med hänsyn till barnens välfärd utan också för jämställdhetens skull. Båda föräldrarna skall ges en chans att utöva sitt föräldraskap också i det fall att de bor på olika håll.

I dagsläget är idealet inom arbetslivet alltför ofta anställda utan familj. Likaså tutar massmedierna ut att de vuxna skall trivas och ha framgång medan de i stället borde lyfta fram barns och ungas välfärd och framtid. I och med att arbetslivet ställer allt hårdare krav måste föräldrarna arbeta långa dagar med följden att också barnens dag i någon annans vård blir lång. Arbetsstress och brådska präglar familjens vardag. Om det skall bli en ändring måste varje fullvuxen ta sitt samhälleliga ansvar, och samma sak krävs också av näringslivet och dem som skapar de föreställningar folk i gemen bär på, såsom massmedier och nöjesproducenter. Arbetsmarknadspolitiken i kombination med den allmänna ekonomiska politiken har enligt utskottet en nyckelroll när det gäller att skapa en kultur och en opinionsatmosfär där omvårdnaden av barn väger tungt. Det är arbetsmarknadens organisationer som vid de inkomstpolitiska handlingarna skall flagga för en sammanjämkning av arbete och familjeliv vid sidan av traditionella inkomstpolitiska frågor.

Barnfamiljernas ekonomi

Undersökningar pekar på att barnfamiljernas ekonomi inte har utvecklats i samma takt som den övriga befolkningens ekonomi. Även om i synnerhet barnfamiljer med bolån fått det lättare tack vare den skattelindring för löntagare som genomförts av den sittande regeringen och den skattesänkning som följt på den ekonomiska utvecklingen, har barnfamiljernas bokostnader stigit när hyrorna och i synnerhet priserna på bostäder i tillväxtcentra klättrat uppåt. Trots att de ekonomiska trenderna pekar uppåt, har andelen barnfamiljer som lever under fattigdomsgränsen jämfört med samtliga barnfamiljer fördubblats på 1990-talet från fem till tio procent. Särskilt ensamförsörjarfamiljers ekonomiska svängrum har inte utvecklats lika bra som tvåförsörjarfamiljers och bland familjer under fattigdomsgränsen finns det dubbelt så många ensamförsörjarfamiljer som i andra familjer. Detta förklaras främst med att arbetslösheten är större bland ensamförsörjare än andra. Också de höjda dagvårdsavgifterna och barnbidragens sänkta real-

värde har slagit hårdare mot familjer med bara en inkomsttagare. Under de allra senaste åren har ensamförsörjarnas inkomster börjat öka något, men samtidigt har antalet ensamförsörjare ökat.

I barnfamiljerna beror fattigdom inte enbart på långtidsarbetslöshet, eftersom försörjarna i fattiga barnfamiljer arbetar mycket jämfört med fattiga barnlösa hushåll. Orsaken till fattigdomen ligger i föräldrarnas låga utbildning, frekventa korttidsanställningar och avsaknaden av heltidsarbete. I de fattiga barnfamiljerna finns fler barn och klart oftare barn under skolåldern än i andra barnfamiljer. Dessa familjer är avsevärt mer beroende av inkomstöverföringar.

Den ekonomiska depressionen ledde till nödvändiga nedskärningar i förmånerna till barnfamiljerna 1995 och 1996. Trots nedskärningarna är den grundläggande förmånsstrukturen fortfarande den samma. Men exempelvis när det gäller barnbidragen, föräldrapenningen och hemvårdsstödet har nedskärningarna inte kompensats. Ett av de socialpolitiska målen har redan länge varit att alla under 18 år skall ha rätt till barnbidrag. Eftersom föräldrarna förväntas försörja sina barn tills de är 18 år, borde rätten till barnbidrag också gälla 17-åringar. Många för barnfamiljerna viktiga transfereringar är inte indexbundna utan har höjts enligt prövning. Enligt det avsnitt i redogörelsen där regeringen drar upp riktlinjer skall inkomstöverföringarna framför allt utvecklas med hänsyn till att de skall trygga köpkraften. Utskottet förutsätter att barnbidragen i enlighet med detta mål indexbinds för att ha kvar sin köpkraft (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

En justering av minimibeloppet av och villkoren för bestämmande av föräldrapenning ges högsta prioritet i redogörelsen när det gäller att utveckla transfereringarna. Utskottet ser med gillande att regeringen föreslår en höjning av minimidagpenningarna i budgeten för 2003, men understryker vikten av att minimidagpenningarna höjs till samma nivå som grunddagpenningen vid arbetslöshet. Under loppet av tio år har antalet mammor som får föräldradagpenning till minimibelopp stigit från 6 till 26 %. Orsaken till

varför dessa mammor är så många bör utredas, liksom också hur fenomenet förhåller sig till fattigdomen bland barnfamiljerna. Det är enligt utskottets mening alarmerande att fattigdomen breder ut sig i barnfamiljerna, eftersom fattigdom utgör en risk för barns och ungas utveckling. Det finns också ett viktigt samband mellan fattigdom och utslagning bland barn. Föräldrarnas ekonomiska trångmål gör att barnen allt mer börjar uppvisa olika symtom och drabbas av svårigheter samtidigt som lusten att skaffa barn minskar. I och med att befolkningen åldras gäller det att se till att nativiteten bibehålls, inte minst för att barnafödandet inte skall stupa på ekonomiska svårigheter.

Utskottet har i flera sammanhang understrukt att ett av målen med den sociala tryggheten är att försörjningen i sista hand, dvs. utkomststödet, skall spela en mindre roll för hushållens inkomster. Under den sittande regeringen har barnförhöjningen i arbetsmarknadsstödet höjts och barnförhöjningarna återinförts i folkpensionerna för att backa upp detta mål. Utskottet vill påpeka att åtgärderna inte lett till större nettoinkomster för familjer med utkomststödet, eftersom utkomststödet minskat i motsvarande mån. Också barnbidragen räknas som inkomst för familjen och dras av från utkomststödet. Också om barnbidraget höjdes skulle nettoinkomsten inte påverkas i de familjer som får utkomststöd. Det är absolut nödvändigt, menar utskottet, att regeringen utreder hur villkoren för barnfamiljer med utkomststöd kunde förbättras. En sak som bör utredas är vilka åtgärder som behövs för att barnbidragen inte skall minska utkomststödet och sänka familjernas nettoinkomster.

Service för barnfamiljer

Servicen hos oss för barn och barnfamiljer står sig fortfarande i internationella jämförelser, men nedskärningarna i början av 1990-talet har gett upphov till en rad negativa effekter. Föga rationellt försämrades servicen för barn och familjer under depressionsåren, just då när behovet av stöd hade varit som störst. Kommunerna skar i servicen för barn och barnfamiljer och särskilt de preventiva insatserna tunnades ut.

Utskottet understryker att basservicen för barn och barnfamiljer bör garanteras med adekvata resurser. Universella bastjänster för alla barn och en hög kvalitet på dessa tjänster är primära då det gäller att förebygga och identifiera problem hos barn. De genomförda nedskärningarna har lett till större grupper inom såväl dagvården som i grundskolan, reducerat elevvården och flyttat bort en del av skolhälsovården från skolorna och har därmed gjort det svårare att observera problem hos barn i ett tidigt skede och ingripa i dem.

I slutet av 1990-talet fick barn- och ungdomstjänsterna ett litet personaltillskott i kommunerna, men nivån före den ekonomiska depressionen har inte nåtts. I fråga om så gott som alla tjänster räcker de anslagna resurserna inte till att mäta barnens och familjernas behov. I redogörelsen konstateras att bättre villkor för utslagna barn ges högsta prioritet. Trots att antalet barn som behöver särskilt stöd har ökat kraftigt allt sedan förra decenniet, har tillräckligt med resurser inte anslagits för tjänster till barn och unga med utslagningshotet hängande över sig. Det behövs extra resurser bl.a. för uppfostrings- och familjerådgivningarna för att problemen bland barn och unga skall kunna åtgärdas i tid och en fördjupning av problemen undvikas samt inom dagvården för vård och fostran av barn i behov av särskilt stöd. Enligt utskottets mening är det absolut nödvändigt att omedelbart avsätta adekvata resurser för tjänster till barn och unga som hotas av utslagning. Samtidigt gäller det att vara uppmärksam på mekanismerna bakom utslagningen för att preventiva åtgärder skall kunna vidtas. Utskottet framhåller att det absolut behövs en standardhöjning för de bastjänster som gäller alla barn, dagvården, skolan och rådgivningarna och skolhälsovården inom hälsovården, eftersom det finns ett klart samband mellan att det brister i bastjänster och att barnen mår allt sämre (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Den kommunala hemtjänsten har tidigare varit till stor hjälp för barnfamiljerna. Men det har hela tiden blivit allt svårare att få hemservice. Nedskärningen i hemservicen för barnfamiljer har lett till att en familj får hemservice först när

situationen är ytterst prekär. Hemvårdarnas effektiviserade familjearbete kompletterade tidigare barnskyddet i familjer där en kris till följd av en plötslig förändring eller svårigheter under en längre tid hotade inte bara barnens välbefinnande utan också familjernas möjligheter att klara sig på egen hand. Det vore förnuftigt att i större skala låta småbarnsfamiljer komma i åtnjutande av den kommunala hemservicen. Utskottet föreslår ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

En av de primära uppgifterna för det för barnfamiljer avsedda servicesystemet är att kunna peka på familjernas behov av stöd och att stödja familjerna redan på ett tidigt stadium innan situationen drivits till sin spets. Servicesystemet borde kunna fånga upp familjer som behöver mer än exempelvis rådgivningarnas eller skolhälsovårdens preventiva bastjänster. Detta kommer i fråga bl.a. när familjens liv kommit i obalans på grund av t.ex. olycka, sjukdom eller dödsfall. En långvarig sjukdom eller ett handikapp, psykiska problem eller andra former av utbrändhet bland såväl barn som föräldrar kräver att servicesystemet vid rätt tidpunkt kan komma till undsättning i fostrargärningen. För att rådgivningarna, dagvården och skolorna skall ha bättre möjligheter att känna till familjens situation och behov av hjälp, bör arbetssättet ses över så att ett hembesök hör till rutinerna när klientskapet börjar, dvs. vid barnets födsel och när dagvården och skolan inleds.

Barndagvård

Målet för omläggningen av barndagvårdssystemet i slutet av 1990-talet var att erbjuda familjerna valmöjligheter. Kommunerna har nämligen varit tvungna att lyssna till kraven från arbetslivet när det ordnat med dagvårdstjänster. Dagvård kvällsstid, nattetid och under veckoslut efterfrågas allt mer.

Barnomsorgsstöden reviderades 1997 genom att den privata dagvården införlivades i stödsystemet. Stödet för hemvård av barn har varit populärt under de senaste åren och ca 60 % av barnen under 3 år omfattas av hemvårdsstödet. Vård i hemmet är den huvudsakliga vårdformen för

vertannat barn under skolåldern. Ju fler barn i dagvårdsålder det finns i en familj, desto vanligare är vård i hemmet. Antalet personer som får stöd för privat vård har ökat stadigt. Stöd för privat vård utnyttjas i synnerhet av välutbildade mammor, medan det bland dem som får stöd för hemvård finns fler mammor med enbart grundskola eller yrkesskolor än bland mammorna i snitt. Men många föräldrar anser att möjligheten att välja mellan olika vårdformer inte är reell, bl.a. på grund av att hemvårdsstödet är för smått tilltaget. Utskottet betonar att dagvårdssystemet bör vidareutvecklas så att familjerna faktiskt kan välja mellan att sköta barnen hemma eller att sätta dem i kommunal eller privat dagvård och att det finns flexibla vårdtider att tillgå inom dessa vårdformer.

Familjedagvården har under loppet av fem år minskat med över 10 %. Utskottet finner det viktigt att också familjedagvården kvarstår som ett reellt alternativ och understryker att familjedagvården bör få bättre villkor. Familjedagvården kommer också in som ett komplement till eftermiddagsvården för skolbarn.

Nu finns det barndagvård att tillgå över hela linjen, men innehållsligt brister dagvården på grund av besparingarna inom den kommunala ekonomin. Det ständiga problemet inom dagvården är den personella numerären i förhållande till antalet barn, de stora barngrupperna, sjukfrekvensen bland barnen samt det allt större antalet barn som är i behov av särskilt stöd. Utskottet understryker att personalomsättningen vid daghemmen äventyrar barnens utveckling. Bestående relationer med lång spännvidd hjälper barnet att utvecklas i en sund riktning. Följaktligen gäller det att permanenta dagvårdspersonalen och i mån av möjlighet undvika visstidsanställningar. Det är viktigt att dagvårdspersonalens kunskaper och yrkeskompetens utvecklas för att olika barns behov skall kunna tillgodoses och de barn som behöver särskilt stöd identifieras i ett så tidigt skede som möjligt. Storleken på dagvårdsgrupperna måste definitivt bli mindre, menar utskottet.

Eftermiddagsverksamhet för skolelever

En av de största bristerna inom barndagvården är att det finns så få platser inom eftermiddagsvården för de yngsta eleverna i grundskolan. Internationellt sett får finländska skolbarn klara sig utan vuxentillsyn under eftermiddagarna på ett exceptionellt sätt. Risken för utslagning växer därmed också bland äldre grundskoleelever.

Utskottet menar att frågan om eftermiddagsvård bör ses mot den bakgrunden att barn har rätt till en trygg miljö och till trygga vuxenkontakter. Diskussionerna om hur skolan, eftermiddagsvården, klubbverksamheten och ungdomsarbetet skall sammanjämkas bör bygga på denna insikt. Ett nytt koncept för skola, den i skolan tillbringade tiden och skolmiljön skulle leda till att barnen kunde tillbringa sin tid i en säker, av vuxna styrd miljö i stället för att tvingas tillbringa sin tid ensamma eller tillsammans med jämnåriga kamrater hemma eller på gatan. Svaret för att ordna eftermiddagsvård bör enligt utskottets åsikt tydliggöras för att göra vården heltäckande, eftersom det finns en lång rad organisationer, sammanslutningar och kommuner som tillhandahåller verksamhet men ingen som klart och tydligt koordinerar verksamheten.

Det är utmärkt, menar utskottet, att man gått in för att pröva olika modeller som tillåter barn att tillbringa hela sin dag i anknytning till skolan. Alla modeller som gör barnens dag mindre splittrad och ansträngande är värda understöd. Om barnen kunde ägna sig åt hobbyn under skoldagen i form av klubbverksamhet av olika slag, skulle behovet att använda kvällstimmar till hobbyverksamhet minska samtidigt som familjerna kunde tillbringa mer fritid tillsammans.

Skolundervisning

Utskottet understryker vikten av att alla barn har tillgång till basservice på lika villkor. Social- och hälsovårdsutskottet instämmer i det som kulturutskottet säger i sitt utlåtande om utbildning och undervisning och elevvård och finner utskottets förslag angelägna.

Färska studier visar att inlärningsresultaten varierar från skola till skola och från kommun till kommun. Detta är alarmerande, tycker ut-

skottet. Det skiljer inte bara mellan norra och södra Finland utan skillnaderna är ännu större mellan enskilda skolor i olika kommuner. Elevernas rättssäkerhet och särskilt de svagare elevernas rätt att få tillräcklig grundläggande utbildning bör tillgodoses. Skolsystemet får enligt utskottets mening inte skärpa skillnaderna mellan barnen i de olika regionerna. Skolan bör sporra alla barn utifrån dessas egna förutsättningar. Det ligger i barnens intresse att skolorna har tillräckligt med personal och att anställningarna är permanenta.

Den nya uppläggningsen av skolutbildning tvingar dagens skolbarn att allt tidigare göra självständiga val, specialisera sig och ta ett större ansvar för den egna framgången. Eleverna förflyttar sig allt mer från en grupp till en annan under skoldagen utan att ha en egen permanent klass och utan att känna samhörighet med en viss grupp och utan den trygghet en egen grupp ger. Psykosocialt är systemet mycket påfrestande för barnen och särskilt påfrestande är den för de elever som behöver mest stöd. Förutsättningarna för klasslös undervisning är att undervisningsgrupperna inte är för stora och att eleverna kan få personlig handledning.

Den ekonomiska depressionen resulterade i att resurserna för stödundervisning och elevvård drogs ned och att i synnerhet specialundervisning på deltid blev skuren. Men samtidigt har antalet barn med inlärningssvårigheter ökat. För riskutsatta barn är det av vitalt intresse att skolan kan erbjuda skräddarsytt stöd. Det sparar också på samhällets resurser om stöd- och specialundervisning utifrån barnets förutsättningar kan sättas in vid rätt tid.

Hälso- och sjukvård

Barndödlighetssiffrorna i Finland hör till de lägsta i världen och i en internationell jämförelse föds finländska barn friskare än alla andra i världen. Vi har utan tvivel vår avancerade barnrådgivning att tacka för detta. Mödra- och barnrådgivningen fångar på ett heltäckande sätt upp gravida kvinnor och spädbarn. Det är utomordentligt viktigt att vi bibehåller en heltäckande rådgivning och förbättrar kompetensen i motsvarig-

het till barnfamiljernas nya behov för att vi skall kunna främja barns och ungas hälsa och förebygga framtida problem. Nu när besöken på rådgivningen har minskat är det ytterst viktigt att ge akt på verksamhetens kvalitet och på att ta fram sådana funktioner som kan kompensera behovet av besök — till exempel utveckla rådgivning på nätet.

Rådgivningen har alla förutsättningar att effektivt förebygga barnfamiljernas hälsoproblem. Klienterna är i regel mycket nöjda med mödra- och barnrådgivningen tjänster vad gäller hälsokontroller och fysiska aspekter, men de vill gärna att man fäster större vikt vid psykiska faktorer. Många föräldrar känner sig i dag mycket ensamma i sin fostraruppgift. I barnfamiljerna finns det ett uttalat behov av stöd för föräldraskapet, utveckling av familjekompetensen och insatser för att skingra osäkerheten i uppfostringsfrågor. Genom bättre bastjänster till stöd för föräldraskap och fostringsarbete kan vi bidra till att ge våra barn en sund psykisk och social utveckling. Rådgivningsbyråerna bör få bättre möjligheter för hembesök och långsiktigt stöd för småbarnsfamiljer. Pappornas insats och roll under graviditeten bör lyftas fram mera i förlossningsförberedelsen och mödrarådgivningen. Pappor bör uppmuntras att ta del i vården av sina barn från första början och att dela vårdledigheterna med mamman. Båda föräldrarna bör stödjas alldeles speciellt när de inte bor tillsammans.

Rådgivningsbyråernas personella resurser bör förstärkas med större facköverskridande kompetens. Flerfackliga arbetsgrupper bestående av läkare, hälsovårdare, psykologer och socialarbetare eller skolkuratorer kunde rikta in sig på förebyggande familjearbete och på att betjäna också daghem och skolhälsovården. Det skulle ge en viss kontinuitet i rådgivningens och skolhälsovårdens arbete. Det krävs smidig samverkan mellan dessa olika servicesystem för att barn som är i behov av särskilt stöd skall få hjälp. Stödbehovet kan identifieras bara utifrån regelbundna möten med barnen och långsiktig uppföljning av deras utveckling. Personalen inom speciellt rådgivningen och skolhälsovården innehar en nyckelställning när det gäller att hän-

visa barn och familjer till specialtjänster typ uppfostrings- och familjerådgivning.

Hos oss har skolhälsovården av hävd spelat en central roll i att främja barns och ungas hälsa. Skolhälsovården fångar upp barn och unga på ett heltäckande sätt och möjliggör tidig diagnos av behovet av förebyggande hälsovård och sjukdomar. De unga har dessutom av tradition haft förtroende för skolhälsovården. Under de senaste åren har det dragits ner på skolhälsovården, som därmed inte längre har samma möjligheter att fullfölja sin uppgift att främja de ungas hälsa och välfärd. Skolläkarna har dragit ner på sin insats i skolorna och en del av skolhälsovårdarna har flyttats över till hälsovårdscentralerna.

Skolhälsovården behöver mer resurser för att garantera att våra unga växer upp till friska vuxna. Skolans möjligheter att minska skillnaderna i hälsa bygger i stor utsträckning på identifiering av inlärningssvårigheter och problem med den sociala kompetensen och hälsan. Särskild uppmärksamhet kräver kvaliteten på stödet till pojkar eftersom de har mer inlärningssvårigheter, beteendeproblem och bristande skolmotivation än flickor. För att riskgrupperna skall kunna identifieras behövs det bred uppföljning av barnets utveckling och tvärfacklig samverkan som måste sättas in på ett tillräckligt tidigt stadium.

Långtidssjuka barn

I Finland finns det uppskattningsvis 100 000 långtidssjuka och handikappade barn. I vissa fall engagerar ett enda barns vård och sociala trygghet och service tiotals yrkesmännskor. Enligt undersökningar blir systemets komplexitet ett hinder för familjernas tillgång till information och gör det svårt för dem att greppa det. Tillgången till social service blir ofta beroende av familjens egen kompetens och aktivitet. Genom serviceinformation går det att få en samlad bild av barnets situation och det främjar också informationsgången och samverkan mellan olika myndigheter. Det brådskar med en heltäckande serviceinformation i hela landet till stöd för familjer med långtidssjuka och handikappade barn (*Utskottets förslag till uttalande 2*). Men serviceinformationen gör inte själva lagstiftningen

mindre komplicerad och splittrad. Utskottet framhåller att författningarna om långtidssjuka och handikappade barn med det snaraste bör kodifieras i en speciallagstiftning i linje med regeringsprogrammet.

Under de senaste åren har behoven av psykiatriska tjänster för barn ökat. Trots att mera resurser har tilldelats barnpsykiatri är det fortfarande svårt att få tillgång till tjänster och vårdköerna är mycket långa. I vissa fall måste barn i behov av barnpsykiatrisk undersökning eller behandling placeras i enheter där det saknas psykiatrisk kompetens. Bland annat uppfostringsrådgivningen får ta hand om barn som behöver behandling på barnpsykiatrisk avdelning. Det ökade servicebehovet kräver ytterligare resurser för psykiatrisk sjukhusvård för barn. För att störningar i barns utveckling skall kunna identifieras på ett tidigt stadium och tillgången till adekvat handling och rehabilitering säkerställas måste tillgången på framför allt neurologisk kompetens och service byggas ut.

Ett långvarigt sjukt och handikappat barn och barnets familj bör ges möjlighet att välja var och hur barnet får grundläggande undervisning. Vad gäller långtidssjuka barn kräver inte minst undervisningen på andra stadiet att uppmärksammas. Speciallärarutbildningen bör byggas ut för att barns och ungas rätt till undervisning efter deras förmåga och behov skall kunna tillgodoses. Långtidssjuka och handikappade barns behov bör vägas in också i den grundläggande och kompletterande lärarutbildningen.

Handikappade barn bör ha tillgång till skolgångsassistenten och personliga assistenter så att de kan tillägna sig livskompetens i motsvarighet till sin åldersnivå såväl i skolan som under fritiden. Det krävs ett närmare samarbete mellan kommunens kultur- och socialväsen i att anställa assistenter.

Lagstiftningen om förskoleundervisningen tar inte hänsyn till långtidssjuka barns behov. Barn som av hälsoskäl inte deltar i förskoleundervisningen befinner sig i utbildningshänseende i ett tomrum medan de vårdas hemma. Utskottet har den synen att förskoleelever skall ha lika rättig-

heter till särskilda undervisningsarrangemang och transporter som grundskoleelever.

Kulturutskottet ser i sitt utlåtande på undervisningen för långvarigt sjuka barn. Det understryker att det i ett helhetsperspektiv är viktigt för rehabiliteringen av långvarigt sjuka barn och unga att de får fortsätta sin skolgång. I samband med behandlingen av redogörelsen har social- och hälsovårdsutskottet också uppmärksammat sjukhusskolornas situation. Det anser i likhet med kulturutskottet att det är viktigt att se över resurstilldelningen till sjukhusskolorna. För ett sjukt barns välbefinnande och till och med tillfrisknande spelar det en stor roll att undervisningen får fortsätta trots sjukdomen.

Barnskydd

Som framhålls i redogörelsen mår de flesta barn i Finland bra — kanske bättre än någonsin tidigare. Men på grund av en lång rad samhälleliga faktorer har antalet barn som mår psykiskt dåligt ökat i oroväckande takt. Det finns allt fler skolelever med mentala störningar och de barn som söker vård har fler problem än tidigare. Behovet av barnskydd har ökat markant hela 1990-talet ut. På tio år har antalet barn som omfattas av öppenvården inom barnskyddet fördubblats. Omhändertagandena har blivit fler och antalet barn som placerats i fosterhem har ökat med inemot 40 % på ett årtionde. Samtidigt har det blivit svårare för barn att få behandling — vårdköerna både till familjerådgivningsbyråerna och sjukhusen är långa och därmed hinner situationen för de barn som står i kön kompliceras ytterligare. Kommunens socialväsen och då framför allt de anställda inom barnskyddet spelar en nyckelroll i att hjälpa dessa barn. Men det råder brist på behöriga socialarbetare och omsättningen på anställda inom barnskyddet är stor på grund av arbetets psykiska påfrestning. Tillgången på personal och rekryteringen av studerande för branschen är den stora utmaningen under de närmaste åren och bör kunna åtgärdas till exempel genom utveckling av utbildningsprogrammet.

Det finns en lång rad skäl till att barn har ökade psykiska problem. Barns symtom är ofta en

följd av problem i näromgivningen, inte minst familjen. Föräldrarnas ökade mentala problem syns i de ökade psykiatriska problemen hos barn. Föräldrarnas rusmedelsmissbruk, förekomsten av familjevåld och svårigheterna i föräldrarnas parförhållande återspeglas direkt i barnens välbefinnande. Omhändertagandena beror i allt högre grad också på mammornas ökade alkohol- och narkotikamissbruk.

Flyttningsrörelsen till huvudstadsregionen och de största tillväxtcentren har lett till att många barnfamiljer helt saknar ett socialt skyddsnät. För unga i växande ålder kan en flyttning innebära en skadlig rotlöshet på ett stadium där de behöver en nära och sammansvetsad gemenskap likaväl som en känsla av och medvetenhet om att de hör hemma någonstans och utgör en länk i en oavbruten kedja av generationer. För att bära sitt ansvar för de ungas uppväxt bör kommuner med flyttningsvinst vinnlägga sig alldeles särskilt om att skapa en känsla av gemenskap inom bostadsområdena för att det skall gå att bygga upp ett nätverk av dagliga kontakter och stödja föräldraskapet i dagens läge. Det gäller bland annat att komma på vägar att uppmuntra husbolag att anställa gårdskarlar. Det är också mycket vanligt med flyttning inom tillväxtcentren och att barn flyttar flera gånger redan före skolåldern. Därför vore en sådan förändring inom bostadspolitiken välkommen som stöder en viss stabilitet och kontinuitet i ett barns närgemenskap.

Efter ändringen av äktenskapslagen 1988 har skilsmässotalet hos oss fortsatt legat relativt högt. Enligt uppskattning upphör samboförhållanden oftare än äktenskap, men någon exakt statistik finns inte att tillgå. Samboförhållanden och äktenskap som varat 4—6 år och där det vanligtvis finns barn under skolåldern upplöses mest.

En skilsmässa eller slutet på ett samboförhållande är en stor prövning både för parterna själva men framför allt för barnen. Årligen upplever omkring 30 000 barn en skilsmässa. Förlikning i familjefrågor tillhandahålls huvudsakligen av familjerådgivningarna, socialbyråer och kyrkans familjerådgivning. I vanliga fall blir det

fråga om förlikning i familjefrågor först när parterna överväger eller redan har sökt skilsmässa. Men den stora majoriteten av sammanboende äkta makar och par har inte fått något annat bagage för sitt samliv än modellen från sin egen barndomsfamilj. Av denna orsak efterlyser till exempel profylaxkurserna ett större inslag av träning för familjelivet och äktenskapet. Det behövs mer resurser för förlikning i familjefrågor i syfte att undvika onödiga skilsmässor, framför allt av hänsyn till barnen.

I detta sammanhang vill utskottet också lyfta fram far- och morföräldrarna som en resurs för barnfamiljerna. En basreferensram bestående av tre generationer bör ses som en rättighet; barn har rätt till sina far- och morföräldrar och dessa i sin tur till sina barnbarn. Nu när de stora åldersklasserna går i pension friskare och förmögnare än någonsin tidigare är det viktigt att få dem att inse vilken roll detta kontinuum av generationer spelar i barnens liv.

Finansieringen av barnskyddet

Redogörelsen tar upp systemet för utjämning av stora kostnader för barnskyddet. Utredningen visar på stora regionala skillnader mellan statens och kommunens finansiella bidrag. För en del av kommunerna är de finansiella bidragen så stora att de kan sägas minska kommunernas möjligheter att utveckla det förebyggande arbetet. Inte minst för små kommuner har de stora kostnaderna blivit ett problem. Ur kommunernas synvinkel är det dessutom problematiskt att den statliga finansieringen för utjämningssystemet dras av från statsandelen för social- och hälsovårdens driftsekonomi. Därmed innebär systemet inget verkligt resurstillskott för kommunernas barnskyddsarbete. Utskottet ser det som angeläget att missförhållandena i systemet åtgärdas.

Ungdomens situation

Redogörelsen ägnar befogad uppmärksamhet åt utvecklingen av ungdomsarbetslösheten och ungdomens villkor på arbetsmarknaden samt situationen för unga i svårigheter. Den lyfter fram den stora risken för utslagning av unga som precis gått ut grundskolan, eftersom de inte har sto-

ra chanser att placera sig på arbetsmarknaden. En ännu större risk för utslagning löper de unga som avbrutit grundskolan och som inte har möjligheter till fortsatt utbildning eller arbete. Utskottet vill särskilt ta fasta på situationen för de unga som precis skall avsluta sin skolgång eller som avbrutit den. Unga som inte fortsätter sin skolgång faller lätt utanför reguljära serviceåtgärder och löper risk att marginaliseras. Att fånga upp skolavbrytarna vore att förebygga både utslagning och arbetslöshet.

Arbetslöshetsstalet för de unga är dubbelt så högt som den totala arbetslöshetsgraden. Det är framför allt unga utan ordentlig utbildning som hotas av arbetslöshet. En analys enligt utbildningsnivå visar att ungdomsarbetslösheten oftast drabbar unga med yrkesutbildning.

Det måste riktade precisionsåtgärder till för att få ner ungdomsarbetslösheten. Utbildningspolitiska lösningar spelar en stor roll när det gäller att tackla ungdomsarbetslösheten. Genom bland annat måttsydda studieplaner, utveckling av läroavtalsutbildningen och ungdomsverkstäder kan de unga hjälpas att få fotfäste på arbetsmarknaden. Ungdomsverkstäderna har visat sig vara en effektiv metod för att sätta stopp för en nedåtgående arbetslöshetsspiral och förebygga utslagning bland de unga. Men en stor del av ungdomsverkstäderna är beroende av kortvarig projektfinansiering och tillfälliga finansiella arrangemang. Utskottet ser det som mycket viktigt att ungdomsverkstäderna och deras finansiering stabiliseras. Hos är det över lag typiskt att allt socialt och sysselsättningsinriktat arbete bland de unga är alltför kortsiktigt på grund av att det finansieras genom olika projekt.

Det finns fler unga bland invandrarna än den ursprungliga befolkningen i genomsnitt. I takt med den ökade invandringen utvecklas Finland småningom till ett multietniskt och multikulturellt samhälle. Än så länge har den bristande anpassningen till den ursprungliga befolkningen en negativ effekt på unga invandrares livsbetingelser och framtid. De isoleras från den ursprungliga befolkningen bland annat på grund av bristande språkkunskaper, uppkomsten av invandrardominerade bostadsområden och arbetslöshet. Med

tanke på anpassningen till den finländska kulturen och samhället och för att hindra en marginalisering av unga invandrare är det utomordentligt viktigt att utveckla utbildningen för dem. Invandrarbarn utgör numera en ny klientgrupp inom barnskyddet och det krävs helt nya kunskaper och färdigheter av personalen på olika institutioner för att bemöta och ta hand om dem.

De unga bör ges en större chans att engagera sig och påverka samhället och det kan ske genom att de ges mera rum i det demokratiska beslutsfattandet. Arbetet i de nyinrättade ungdomsfullmäktige bör stödjas genom att ungdomsfullmäktige ges reella verksamhetsbetingelser.

Barn och media

Risikfaktorerna i barnens utveckling är nuförtiden allt oftare av psykologisk art, framför allt problem i känslolivet och den sociala kompetensen. Barn klarar allt sämre av frustration och besvikelser. Å andra sidan urholkas deras känsloreaktioner och empatiska förmåga, dels på grund av att de växer upp i en omgivning som gynnar framåtanda och egoism, dels på grund av att massmedierna trubbar av deras verklighetsuppfattning. Massmedierna spelar en allt större roll i barns och ungas dagliga liv. De har ett stort ansvar för den människouppfattning som växande barn och unga lägger sig till med. Framför allt har inslagen av våld och pornografi i tv ökat. Dagspressen har föresatt sig att röja upp bland sexannonserna på sina sidor, vilket är positivt. Samtidigt har sexannonserna dykt upp som ett nytt fenomen i tv. Utskottet anser att massmedierna bör visa samhälleligt ansvar för att de unga skall kunna garanteras en balanserad uppväxt.

Barn saknar adekvata redskap för att skydda sig för medierna och göra en kritisk bedömning av deras budskap. Medierna skapar förebilder som ofta innebär ett tryck på de unga i och med att de lyfter fram handling, fart och upplevelser. Medierna, framför allt de datorbaserade nymedierna är överdrivet våldsamma och erbjuder svartvita modeller för konfliktlösning. En del av de unga har konstaterats ha besvär med att gränsen mellan fiktion och verklighet har suddats ut

och då händer det att de drivs till oöverlagda lösningar vid konfliktsituationer. Många undersökningar antyder att våldsunderhållningen bidrar till våldsamma lösningar på problem. Rusmedel och en virtuell verklighet erbjuder också en tillflykt från en frustrerande vardag. Utskottet framhåller att en väl upplagd medieupplysning tjänar som ett motgift mot medieriskerna och uppmuntrar barn och unga till att bli aktiva mediekonsumenter hemma, i daghem, hobbygrupper och skolor. Vad gäller barnens sociala utveckling är det en stor utmaning för uppfostran i framtiden hur man skall kunna stödja barns empatiska förmåga och förebygga våldsamt beteende. Därför bör alla fostrare ta ett särskilt ansvar för att styra barns mediekonsumtion och erbjuda alternativa aktiviteter.

Utskottet konstaterar att barndomen bör stödjas och förstärkas genom insatser för barnkultur och starkare skydd av barnens uppväxt och utveckling för skadligt medieutbud. Det är viktigt att barn och unga erbjuds aktiviteter, meningsfull sysselsättning, tillställningar, klubbar eller annan hobbyverksamhet som inte sker på marknadsvillkor. Att barns och ungas fritidstjänster i allt högre grad läggs upp på marknadens villkor innebär ett hot mot en jämlik tillgång till tjänster. Utskottet hänvisar till kulturutskottets utlåtande, där betydelsen av barnkultur och framför allt de lokala biblioteken för barn och unga lyfts fram.

Förebyggande av drogmissbruk

Regeringen diskuterar i redogörelsen en del faktorer som hotar de ungas välfärd. Bland hotbilderna i redogörelsen lyfts det allt allmänare drogmissbruket upp som det största hotet i framtiden. I synnerhet åldern när barn börjar dricka alkohol för att bli berusade ligger lågt i Finland och vanan är exceptionellt utbredd jämfört med andra europeiska länder. I ett hälsoperspektiv är det alarmerande att bruket av tobak, alkohol och narkotika blivit allt vanligare i allt yngre åldersklasser. När drogmissbruket breder ut sig bland ungdomarna är det oroväckande att föräldrarna inte orkar eller har förstånd att befatta sig med missbruket. Utskottet understryker att barn och

ungdomar inte lever i ett vakuum utan i en av fullvuxna kreerad värdegemenskap som är allt toleranterare mot bruket av droger.

EU-medlemskapet har tvingat Finland att vara toleranterare i sin alkoholpolitik. Vi har begränsningar som måste slopas, exempelvis importkvo-ter, när Estland går med i EU. I och med att im-porten blir fri kommer alkoholaccisen att sjunka och därmed också minutpriset på alkohol. En större tillgång och sänkta priser leder till en allt större konsumtion. Den växande alkoholkonsumtionen kommer att leda till fler alkoholrelaterade negativa sociala och hälsomässiga effekter. Dessa effekter genererar ett behov av vård, som kommer till uttryck senare i livet. Närings-, polis-, undervisnings- och social- och hälsovårdsmyndigheterna bör slå sig samman och försöka komma på metoder genom vilka den totala alkoholkonsumtionen kunde fås att gå ned.

Mödra- och barnrådgivningarna spelar en nyckelroll när det gäller att fånga upp familjer med drogproblem. Rådgivningarnas kompetens också inom denna sektor bör stärkas. I årets statsbudget anslogs medel för behandling av drogmissbrukande mammor. Men missbrukarvårdens resurser är trots allt så knappa att det inte finns några faktiska förutsättningar att behandla drogmissbrukande gravida kvinnor och unga med drogproblem på korrekt sätt, menar utskottet. Det föds allt fler barn med skador förorsakade av mammornas drogmissbruk. Det är inte bara bristande vårdresurser utan också luckor i lagstiftningen som gör det svårt att förebygga dessa bestående skador. Lagen om missbrukarvård tar inte tillräcklig hänsyn till de särskilda krav drogberoende under havandeskap och drogmissbruk ställer.

I och med att drogmissbruket breder ut sig bland ungdomen behövs det nya typer av tjänster. Framför allt behövs det snabbt ett större utbud av låg tröskelvård. Bland annat har allt fler ungdomar vid skolhem drogproblem. För att drogproblemet inte skall spridas ytterligare borde skolorna i vårt land få ett enhetligt drogprogram. Det förebyggande drogarbetet skulle betjänas av ett intensivare samarbete mellan de instanser som arbetar bland ungdomen.

Fysisk fostran och kostrådgivning

Vid behandlingen av redogörelsen har utskottet betonat den fysiska aktivitetens betydelse för att förbättra barns och ungas hälsotillstånd. Nya undersökningar visar att endast cirka 30 % av vårt lands barn och unga rör sig så mycket som en god hälsa skulle förutsätta. Indelningen i å ena sidan barn som är fysiskt aktiva, å andra sidan fysiskt passiva sker redan före skolåldern. Antalet barn och unga som är helt fysiskt passiva har ökat och ökar hela tiden. Det finns många omständigheter i barnens miljö som påverkar utvecklingen i denna riktning. En faktor är att samhället ständigt blir allt mer tekniskt och att underhållningsindustrins utbud är frestande. En annan faktor är bostadsmiljön, som blir allt barnovänligare och som bidrar till att minska de dagliga fysiska aktiviteterna. Möjligheterna till fysisk aktivitet begränsas också av att familjerna har allt mindre tid tillsammans och att allt fler flyttar bort från landsbygden. Utskottet finner det viktigt att alla barn och unga ges möjligheter att ägna sig åt motion och idrott utan tävlingsförpliktelser. Detta kan ske t.ex. inom ramen för skolornas eftermiddagsklubbar. Från barnens synpunkt är det också viktigt att idrottsplatserna är så nära hemmet som möjligt, vilket borde beaktas då man planerar bostadsområden och placerar ut verksamheter.

En hälsosam kost spelar en mycket stor roll för barnens välfärd. Allt större krav ställs på styrningen av barns och ungdomars kostvanor. Med hjälp av motion och en hälsosam kost kan barnen redan i ett tidigt skede gå in för hälsosam livsstil. Också i detta sammanhang understryker utskottet att undervisningen i hälsokunskap intar en central ställning då det gäller att påverka skolbarnens attityder och att få dem att anamma en hälsosammare livsstil.

Slutsatser

Utskottet konstaterar att barn- och familjepolitiken tangerar många sektorer av samhällspolitiken. Service för barn och barnföräldrar produceras inom många förvaltningsområden och på många nivåer inom förvaltningsområdena. Servicen produceras av organisationer och samman-

slutningar av olika slag samt av kommunerna och staten. Ekonomiska, politiska, sociala och kulturella förändringar påverkar barnens och barnfamiljernas liv. Redogörelsen berör därför ett mycket stort område och utskottet har i detta betänkande endast koncentrerat sig på vissa viktiga frågor.

Utskottet menar att barn- och familjepolitiken förutsätter en mångsidig granskning av problemen både inom statsförvaltningen, av de andra aktörerna och av finansieringen. FN:s barnrättskommitté har vid bedömningen av Finlands mellanrapporter om hur konventionen om barnets rättigheter har förverkligats fäst avseende vid den bristande koordineringen och övervakningen av barnpolitiken. I syfte att effektivisera den landsomfattande koordineringen framställer social- och hälsovårdsutskottet att det tillsätts en delegation på hög nivå för att utreda barnbefolkningens välfärd. Utskottet upprepar sitt krav på att en tjänst som barnombudsman inrättas. Barnombudsmannen skall inte bara vara en justitieombudsman på individnivå utan han eller hon skall dessutom följa beslutsfattandet i samhället och bedöma det från barnets synpunkt.

Utskottet konstaterar att barnens välfärd och illamående i hög grad påverkas av enkla och eviga grundläggande omständigheter. Barn behöver en daglig och nära kontakt till sin mor, far och andra vuxna, som kan dela barnets glädjeämnen och sorger och göra det lättare för barnet att förstå sin omvärld både hemma, i dagvården och i skolan. Också i framtiden kommer dessa betingelser att vara grunden för barnets uppväxt och de kan inte ersättas med några nya innovationer. I ett samhälle där medelåldern blir allt högre är omsorgen om barnens välfärd och de faktorer som påverkar den ett livsvillkor för att hela befolkningens välfärd skall kunna bibehållas.

Förslag till beslut

Med stöd av det som har framförts ovan föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att riksdagen beslutar sända detta betänkande till statsrådet för kännedom och nödvändiga åtgärder och

att två uttalanden godkänns (Utskottets förslag till uttalanden).

Utskottets förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra barnfamiljernas utkomst genom att indexbinda barnbidragen för att säkerställa deras köpkraft.*

2. *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra servicen för barnfamiljer genom att anvisa ytterligare resurser för*

— skolhälsovården, rådgivningen och för att stärka personalens multiprofessionella kompetens samt genom att med hjälp av landsomfattande kvalitetsrekommendationer instruera rådgivningarna att göra hembesök och skolhälsovården att öka antalet läkarundersökningar,

— ökad hemservice för barnfamiljer samt

— att ordna en heltäckande serviceinformation till stöd för familjer med långtidssjuka eller handikappade barn.

ShUB 23/2002 rd — SRR 4/2002 rd

Helsingfors den 26 september 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Marjatta Vehkaoja /sd
medl. Eero Akaan-Penttilä /saml (delvis)
Merikukka Forsius /gröna
Tuula Haatainen /sd
Inkeri Kerola /cent
Niilo Keränen /cent
Valto Koski /sd
Marjaana Koskinen /sd (delvis tf.
ordf.)
Pehr Löf /sv (delvis)

Juha Rehula /cent (delvis)
Päivi Räsänen /kd
Sari Sarkomaa /saml
Arto Seppälä /sd (delvis)
Marjatta Stenius-Kaukonen /vänst
Raija Vahasalo /saml
Jaana Ylä-Mononen /cent
Hannu Aho /cent (delvis)
Håkan Nordman /sv (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

RESERVATION 1

Motivering

Det viktigaste målet med familjepolitiken är att stärka föräldrarollen och skapa både ekonomiska och psykiska förutsättningar för familjernas välfärd och välbefinnande. Många studier visar att barnfamiljerna släpar efter den övriga befolkningen när det gäller inkomstutvecklingen. Den nyaste familjebarmetern visar att ekonomisk osäkerhet i familjen och det faktum att allt fler har kortvariga anställningar gör att de skjuter fram beslutet att skaffa barn över huvud taget eller att skaffa fler barn. Vår familjepolitik motiverar inte folk att skaffa barn. Detta återspeglas i den sjunkande nativiteten.

Nedskärningarna i transfereringarna på 1990-talet slog hårdast mot barnfamiljer med små inkomster. Det var de som fick sina barnbidrag, hemvårdsstöd, barnförhöjningar och moderskaps- och föräldrapenningar nedskurna. På 1990-talet minskade därför barnfamiljernas redan då låga inkomster med nästan en femtedel. Många barnfamiljer lever under fattigdomsgränsen på grund av arbetslöshet, kortvariga anställningar och nedskärningar i transfereringarna. Detta gäller inte minst familjer med ensamföräldrar. Också familjer där bara en föräldern arbetar har stora problem att klara sig ekonomiskt.

Vid sidan av de ekonomiska problemen har barnfamiljerna också allt större problem med att förena kraven i arbetslivet med behoven i familjelivet. Familjemedlemmarna har för lite gemensam tid när arbetet tar allt mer av deras tid och krafter. Studier visar att småbarnspappor har längre arbetsdag än barnlösa män i samma ålder. Samhället kan stärka föräldrarollen och familjegemenskapen genom skattestöd till familjeledighet.

Redan nu ser vi konsekvenserna av att servicen och transfereringarna till barnfamiljerna har försummats. De ökande skolsvårigheterna och psykiska problemen bland barn och unga och det tilltagande behovet av omhändertaganden och

barnskyddsåtgärder måste ses som allvarliga tecken på den försämrade situationen i familjerna. När vi satsar på barns och ungas välfärd minskar problemen i framtiden. Nu om någonsin är det dags att målmedvetet ta tag i barnfamiljernas situation.

Vi hade förväntat oss att regeringen i sin barnpolitiska redogörelse mer kraftfullt hade gått in för att förbättra barnfamiljernas allt svårare ekonomiska ställning och lagt fram förslag till ändringar i de viktigaste familjeförmånerna.

Nivån på stödet för hemvård av barn är ett av de mest angelägna missförhållandena som måste avhjälpas. Stödet skars ned 1996 och är därför inte längre något konkurrenskraftigt alternativ inom barnomsorgen. Många familjer vill själva ta hand om sina småbarn hemma också efter att föräldrapenningen tar slut. Men den vägen är stängd för många familjer eftersom inkomsterna sjunker drastiskt när den ena månadslönen faller bort men boendeutgifterna och andra kostnader ändå är stora under småbarnstiden.

Barnbidragen spelar en mycket stor roll i familjer med små inkomster och familjer med många barn. År 1995 skars barnbidragen ner med 700 miljoner mark. Sedan dess har barnbidragen inte ens indexjusterats när kostnaderna stigit. Än mindre har de höjts i takt med att produktiviteten stigit. Sedan 1994 har det reella värdet på barnbidragen sjunkit med drygt 10 %. De dåliga barnbidragen har varit en bidragande faktor till att fattigdomen bland barnen har ökat.

Det största problemet i vår familjepolitik är att minimibeloppet för moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenningen är så litet. En fjärdedel av mammorna får den lägsta moderskapsdagpenningen, 10,09 euro per dag. Det är ett belopp som är mindre än de så kallade grundtryggheten. I statsbudgeten för nästa år föreslås en liten förhöjning på 1,36 euro av dagpenningen och en förbättring av moderskaps- och föräldrapenningen för arbetslösa. Men allt detta är bara kosmetiska lösningar. Drygt 20 000 kvinnor med

moderskapspenning får nästan ingen förbättring alls. Denna grupp består huvudsakligen av nyutexaminerade, personer med kortvariga anställningar, företagare, jordbrukare och studerande.

Enligt grundlagen skall var och en genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödsel och förlust av en försörjare. Det nuvarande minimibeloppet på 10,09 euro för moderskapsdagpenningen räcker inte till för att uppfylla kravet i grundlagen.

Att stödja barnfamiljerna ekonomiskt är ett sätt att förebygga framtida problem. Den sociala tryggheten bör vara uppbyggd så att den i så hög grad som möjligt förebygger konflikter mellan föräldrarollen och kraven i arbetslivet.

Våra rådgivningsbyråer för mödravård och barnavård har långa och hedersamma anor. Men systemet bör moderniseras för att familjernas samlade livssituation bättre skall kunna beaktas. På så sätt kan samhället bättre stödja föräldraskapet och förebygga problem i familjerna. Rådgivningsbyråerna bör bli multiprofessionella servicecentra för familjerna.

Förslag

På grundval av det ovanstående föreslår vi

att riksdagen i stället för förslaget till uttalande 1 i betänkandet godkänner förslaget till uttalande 1 i reservationen samt dessutom godkänner förslaget till uttalande 2 i betänkandet och förslagen till uttalande 2—4 i reservationen (Reservationens förslag till uttalanden).

Reservationens förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att barnbidragen, stödet för hemvård och den lägsta moderskapsdagpenningen indexbinds för att familjeförmånerna skall behålla sin köpkraft.*
2. *Riksdagen förutsätter att den lägsta moderskaps- och föräldrapenningen höjs till samma nivå som dagpenningen för arbetslösa för att trygga föräldrarnas försörjning och för att generera en rättvis grundtrygghet. Dessutom bör det göras en utredning av barnfamiljernas ekonomiska situation med hänsyn till de samlade konsekvenserna av olika stöd, avgifter och skatter, särskilt när det gäller fall då människor går miste om stöd. Dessutom måste skattesnedvridningen när det gäller inkomsterna i familjer med ensamföräldrar åtgärdas.*
3. *Riksdagen förutsätter att vår barnomsorg vidareutvecklas med siktet inställt på att föräldrarna skall ha större valfrihet och flexiblere alternativ. Då är det viktigt att föräldrarnas fostrargärning och omsorgen i hemmet stöds genom att stödet för hemvård görs konkurrenskraftigt och dagvårdsavgifterna ses över.*
4. *Riksdagen förutsätter att arbetet moderniseras och omvandlas till multiprofessionella servicecentra för familjerna.*

Helsingfors den 26 september 2002

Niilo Keränen /cent
Inkeri Kerola /cent

Juha Rehula /cent
Jaana Ylä-Mononen /cent

RESERVATION 2***Motivering***

Undersökningar visar att rentav en tredjedel av barnen i Finland mår dåligt. Under 90-talet ökade antalet barn i behov av stöd kraftigt. Och trenden har inte avtagit. Det har inte avsatts tillräckligt med resurser för hjälp och stöd till barn och unga som hotas av utslagning. Det behövs större resurser för rådgivningsbyråerna för uppfostnings- och familjefrågor för att problem bland barn och unga skall kunna tas tag i redan i ett tidigt stadium och kriser förebyggas. Dessutom behövs det större resurser för vård och omsorg om barn som har behov av särskilt stöd inom den reguljära barnomsorgen. I remissdebatten om den barnpolitiska redogörelsen utlovade regeringen att det avsätts 15 miljoner euro för dessa ändamål i statsbudgeten för nästa år. Men i bud-

getpropositionen har beloppet krympt till 5 miljoner euro.

Förslag

På grundval av det ovanstående föreslår jag

att följande uttalande godkänns utöver de förslag till uttalanden som ingår i betänkandet:

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål avsätter adekvata resurser för service till barn och unga som hotas av utslagning.

Helsingfors den 26 september 2002

Merikukka Forsius /gröna

RESERVATION 3

Motivering

Riksdagen har förutsatt att regeringen lämnar en redogörelse om de förändringar i samhället och värderingarna som utgör ett hot mot barns och ungas välfärd, om hur utjämningsfonden för barnskyddet fungerar och om statsbidragen till kommunerna för barn- och ungdomspsykiatriska tjänster samt i redogörelsen lägger fram förslag till åtgärder för att stödja omsorgen i hemmen, föräldrarollen och närsamfundens ansvar för uppfostran. I många hänseenden uppfyller redogörelsen dessa krav, men regeringens bedömning av vilka förändringar som skett i våra värderingar är bristfällig. När de värderingar som stöttar vårt samhälle och stöder barnen i deras utveckling raseras blir det allt svårare att uppfostra barn. Regeringen borde absolut ha fördjupat sig mer i den frågan. Eftersom regeringen inte går in på de etiska frågorna på djupet finns det också brister i förslagen till insatser för att stödja omsorgen i hemmen, föräldraskapet och anhörigas och närståendes ansvar för uppfostran av barnen.

I sitt betänkande går utskottet in för att förtydliga sin barnpolicy i rätt riktning. Men det finns fortfarande brister på en del punkter.

Uppfostran och omsorg i hemmen

Regeringen Lipponen har i allt högre grad låtit de familjepolitiska förmånerna gå till ändamål som inte stöder föräldraskapet och omsorgen i hemmen. Också sett i ett nordiskt perspektiv har samhället höga kostnader för familjestöden, framför allt för barnomsorgen. Ändå är vårt system ineffektivt och ger magra resultat om man ser till barnens välfärd och välbefinnande.

Stöden till familjerna har byggts upp mestadels på arbetslivets villkor och i mindre utsträckning med avseende på barnens intressen. Nästan alla andra länder i Europa utom Finland tar skattemässigt hänsyn till försörjningsplikt och barnomsorg i hemmet. Enligt kristdemokraterna är

det inte rätt att skatterna är mycket större för familjer med en inkomstagare än för familjer med två inkomstagare, när båda typerna av familj har lika stora inkomster.

Mest missnöjda är barnfamiljerna med att stödet för hemvård är så litet. Stödet är så knappt tilltaget att alla familjer inte har ekonomiska möjligheter att själva sköta sina barn hemma. Befolkningsförbundets familjebarmeter visar att drygt 40 % av de föräldrar som har sina barn på daghem helst vill stanna hemma och själva ta hand om sina barn, om det vore ekonomiskt möjligt.

Barnets intresse måste stå i fokus när barnomsorgen ordnas. Det har kunnat påvisas att det finns ett samband mellan psykiska problem hos barn och alltför tidig daghemsdebut och framför allt dålig daghemsvård på grund av personalbrist. Barnläkarna ha många gånger påpekat att infektionsrisken minskar när mindre barn vårdas hemma. Barn under tre år som får kommunal barnomsorg är betydligt oftare sjuka än barn i samma åldersgrupp som vårdas hemma. Bara behandlingen av öroninflammationer kostar samhället drygt 100 miljoner euro varje år. Om man ser till barnens uppväxt och utveckling är vård i hemmet en vårdform som är värd betydligt större stöd än den får nu. Men också för samhället, den offentliga ekonomin och fördelningen av arbetet har vård i hemmet stora fördelar.

Familjerna bör ha faktiska möjligheter att välja den typ av barnomsorg som bäst lämpar sig för deras livssituation. Den nuvarande nivån på stödet för hemvård ger inte denna möjlighet. Vårt finländska system ger kommunal barnomsorg företräde framför andra former av barnomsorg. För den offentliga ekonomin kostar en plats inom den kommunala barnomsorgen minst tre gånger så mycket som stödet för hemvård. Vård i hemmet och kommunal barnomsorg bör få stöd från samhället på lika villkor ända tills barnen börjar i förskolan. Som läget är just nu får bara föräldrar som har barn under tre år stöd för hem-

vård. Stödet måste höjas och utbetalningstiden förlängas för att familjerna skall kunna välja stöd för hemvård på samma villkor som kommunal barnomsorg.

Nyare forskning visar att utbrändhet hos föräldrarna, framför allt hos modern, förebådar psykiska besvär hos barnen, framför allt depression och suicidalt beteende. Det är alarmerande att unga yrkesverksamma kvinnor under 35 år allt mer lider av stress och utbrändhet. Merparten av alla småbarnsmammor ingår i denna åldersgrupp. Arbetslivet ställer de största kraven på föräldrarna just under den period när barnen som mest behöver dem. Den genomsnittliga arbetstiden per vecka är betydligt större (64 t/v) bland småbarnsföräldrar än bland barnlösa par i arbetsför ålder (48 t/v). I de övriga nordiska länderna är det mycket vanligt att småbarnsföräldrar arbetar deltid.

I en studie kring vad som hotar våra barn visar Stakes att cirka 250 000 barn har föräldrar med en mycket lång arbetsvecka och att vart femte barn har en mamma och en pappa som båda arbetar på onormala arbetstider. En färsk undersökning från arbetarskyddsdistrikten visar att det fortfarande är relativt vanligt att arbetsplatserna bryter mot arbetstidslagstiftningen för att arbetsgivaren kräver det, för att arbetet är krävande eller arbetstagarna behöver extra inkomster. Sett ur barnets synvinkel betyder detta lägre levnadsstandard eftersom en stor del av deras levnadsstandard består av möjligheten att tillbringa sin tid tillsammans med föräldrarna i hemmet. Den rådande fördelningen av arbetet är ett stort missförhållande, om man ser till barnets välfärd och välbefinnande.

Föräldrarna gör mycket lite för att ordna sina arbetstider så att de får mer tid över för barnen och familjen. Nästan inga pappor utnyttjar möjligheten att arbeta deltid. I stället förefaller trenden att vara att de arbetar ännu mer. Män med barn står för en betydligt större del av arbetsinsatsen än andra män i arbetsför ålder. Det är en aning vanligare att kvinnor med barn arbetar deltid än andra kvinnor. Men ännu vanligare är det att kvinnor lämnar arbetslivet för att ta hand om sina barn hemma.

Med hjälp av partiell vårdpenning kan föräldrar till barn under tre år få förkortad arbetstid, men mindre än tvåtusen familjer utnyttjar denna möjlighet årligen. Föräldrarna har rätt till förkortad arbetstid ända fram till slutet av höstterminen under barnets första år i skolan. Också föräldrar till äldre barn i grundskolan bör få möjlighet att få partiell vårdpenning och förkortad arbetstid. Föräldrarna måste få ägna sin tid åt barnen under den period då det ur familjens synpunkt är nödvändigt.

Föräldrarna måste få större möjligheter att arbeta deltid. När rätten till deltid byggs ut kan föräldrarna dels ta hand om sina barn själva, dels ha kvar kontakten med arbetslivet. Om föräldrarna får ekonomiska möjligheter att dela sin tid mellan arbete och barn mår både barnen och föräldrarna bättre samtidigt som arbetsgivaren drar nytta av systemet när föräldrarna arbetar effektivare. Vidare är det angeläget att underlätta för föräldrar som tagit hand om sina barn hemma ända sedan barnen föddes att komma ut i arbetslivet. Deltidsarbete ger föräldrarna mer tid att låta små skolbarn gå i eftermiddagsvård samtidigt som föräldrarna kan ta större ansvar för de äldre skolbarnen.

Barnpolitiken bör innehålla skilsmässoförebyggande insatser

Redogörelsen uppmärksammar inte i tillräcklig hög grad den stora betydelse som bestående vuxenkontakter har för barn. Tilliten till att mamma och pappa alltid finns i omgivningen är kärnan i barnets grundtrygghet. Föräldrarnas äktenskap är barnets andliga hem. Skilsmässor har mycket allvarigare konsekvenser för barnets liv än man allmänt antar.

Äktenskapet är familjens viktigaste relation och den sammanhållande länken i familjen. Otryggheten i splittrade familjeförhållanden har visat sig vara en riskfaktor för psykiska problem bland barn. När familjen mår dåligt och inte längre klarar av sina viktigaste uppgifter ökar utgifterna för social- och hälsovården.

Undersökningar visar att ungefär 30 % av de som tar ut skilsmässa ångrar sig inom tre år. Äktenskapslagen bör ses över och återfå bestäm-

melser om medling före skilsmässa för att onödiga skilsmässor skall undvikas. Det är inte längre bara en fråga för makarna när en barnfamilj splittras. När medlingen slopades 1988 ökade skilsmässorna med ungefär 30 %. Det är inte lätt att ordna med frivillig medling när den typen av service finns på så få ställen.

Färre skilsmässor måste lyftas fram som ett politiskt mål och ses om ett led i den preventiva omsorgen om våra barn. Vi behöver större resurser för medling i familjefrågor. Då kan onödiga skilsmässor undvikas och barnet bättre sättas i fokus. Samtidigt bör det undersökas om medling kan återinföras som villkor för skilsmässa när det gäller barnfamiljer.

Missbruk under graviditeten

Ökningen i alkoholkonsumtionen och narkotikabruket är störst bland flickor och unga kvinnor. Därför har vi också fått fler alkohol- och narkotikarelaterade graviditeter. Missbruk hos modern är redan nu den största orsaken till medfödd utvecklingsstörning. Det betyder samtidigt att vården och rehabiliteringen av barnen slukar långt mer utgifter än effektiv vård av kvinnor med missbruksproblem under graviditeten.

Vi har nu en annan typ av missbrukare och den gällande lagen om missbrukarvård är därför ohjälpligt föråldrad. Bestämmelserna om vård oberoende av klientens vilja lämpar sig mest för att motverka skador som alkoholiserade män förorsakar sig själva och sin omgivning. Däremot har de ingen betydelse till exempel för narkotikaberoende gravida kvinnor.

Lagen om missbrukarvård tillåter vård oberoende av patientens vilja när det föreligger omedelbar livsfara eller risk för allvarliga hälsoskador, och bara i fem dygn. Det räcker inte till för narkotikaavvänjning. Många allvarliga abstinensbesvär uppträder först tre veckor efter att missbrukaren har slutat använda narkotika. Den sociala rehabiliteringen kräver avvänjningskuror som pågår i flera månader och att den före detta missbrukaren bygger upp ett nytt drogfritt liv.

Dessutom tillåter lagen vård oberoende av patientens vilja i 30 dygn, om missbrukaren ge-

nom våldsamt beteende utgör en risk för någon annans hälsa. Men villkoret kan inte tillämpas på ofödda barn. Vi har en kontroversiell situation när det gäller ofödda barn. Helt olika regler gäller för barn i moderlivet och prematurer i samma ålder. Modern kan med sitt missbruk förgifta och skada barnet i moderlivet, medan samma behandling av en prematur eller ett nyfött barn är ett brott.

I sitt betänkande 1996 om barnpolitiska redogörelsen framhåller social- och hälsovårdsutskottet att det "krävs insatser för att ändra lagen om missbrukarvård så att den bättre skyddar fostret". Men regeringen har inte åstadkommit någon ändring på den punkten. Dessutom bör lagen om missbrukarvård ta större hänsyn till avvänjning från andra berusningsmedel än alkohol. Bestämmelserna om narkotikaavvänjning för minderåriga barn måste ses över snabbt. Det kan inte vara rätt att en tolvåring anses ha rätt att själv välja att förstöra sitt liv med droger.

Missbrukarvård som bygger på frivillighet bör vara det primära alternativet. Dessutom bör mödrar med missbruksproblem erbjudas effektiv avvänjning som bara är avsedd för kvinnor. I en del kommuner är det svårt för alkoholiserade och drogberoende mödrar att komma under frivillig vård eftersom resurserna är så knappa. Det är inte bara mänskligt sett lönande utan också ekonomiskt lönande att låta missbrukare genomgå avvänjning och därmed förebygga framtida skador. I extrema fall bör det vara möjligt att skydda ett ofött barn med tvångsvård av modern. Några månader i nykterhet under tvång är ett lågt pris om livslånga skador hos en annan människa kan förebyggas. När en kvinna med alkohol- eller narkotikaproblem får ett handikappat barn får hon ännu sämre självkänsla och stora skuldkänslor.

Det är oansvarigt att utan att ingripa vänta att en gravid kvinna skall bli motiverad att sluta knarka eller supa. För varje dag ådrar sig det ofödda barnet allt större skador.

Redan i flera år har Norge haft en lag som tillåter tvångsvård av mödrar med missbruksproblem. Erfarenheterna av tvångsvården har varit goda. Framför allt de kvinnor som genomgått

vård har efteråt haft positiva kommentarer. Efter tvångsvård i tre månader flyttas de flesta kvinnor över till frivillig avgiftning. Tvångsvård sätts bara in när modern inte själv har kraft eller vilja att söka vård. Det främsta målet med tvångsvård är att modern skall bli motiverad att ta sig ur sitt missbruk.

Svårt alkoholiserade eller nedknarkade människor har inte alltid kraft att stanna kvar i vården. I sådana fall behöver kvinnorna utomstående stöd för att klara sig över den värsta avgiftningsperioden. En möjlighet är att införa lagbestämmelser om tvångsvård med vårdtagarens samtycke. När behandlingen inleds kunde kvinnan ge sitt samtycke till att behandlingen får fortsätta trots att hon försöker komma undan när avvänjningsbesvären är som värst.

En mor med alkohol eller drogproblem är sjuk. På grund av missbruket kan hon inte följa sin ursprungliga modersinstinkt. Varje mor, också en alkohol- eller drogberoende mor, vill i grund och botten sitt barn väl. Vårt samhälle är cyniskt om det inte ger modern stöd och hjälp när hennes egna krafter inte räcker till.

Förslag

På grundval av det ovanstående föreslår jag

*att följande uttalanden (**Reservationens förslag till uttalanden**) godkänns utöver förslagen till uttalanden i betänkandet:*

Reservationens förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att stödja den uppfostran och omsorg som sker i hemmen genom att höja beloppet för stödet för hemvård och gradvis förlänga utbetalningsperioden tills barnet kommer upp i förskoleåldern och genom att införa en partiell vårdpenning och bestämmelser om förkortad arbetstid i syfte att möjliggöra deltidsarbete för föräldrarna utifrån barnens behov.*
2. *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att se över lagen om missbrukarvård för att den skall ge foster bättre skydd.*

Helsingfors den 26 september 2002

Päivi Räsänen /kd

ShUB 23/2002 rd — SRR 4/2002 rd